

2.NODAĻA: SABIEDRISKO UN LIELU PASĀKUMU NORISES VIETU KATASTROFU GATAVĪBA UN REAĢĒŠANA

**MĀCĪBU MODULIS 8: Dezinformācijas un
maldinošas informācijas novēršana katastrofu
situācijās publiskās un lielās pulcēšanās vietās**

Autors: Von Hope / VETREADY Projekta partnerība

Projekta numurs: 2024-1-ES01-KA220-VET-000257287

Co-funded by
the European Union

Finansēts ar Eiropas Savienības atbalstu. Izteiktie uzskati un viedokļi ir tikai autora(-u) atbildība un neatspoguļo Eiropas Savienības vai Servicio Español para la Internacionalización de la Educación (SEPIE) oficiālo nostāju. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējinstanse nav atbildīga par šeit sniegto informāciju.

Mācību moduļa mērķis

Vispārējais mērķis: nodrošināt izglītojamajiem prasmes, lai identificētu, reaģētu un novērstu dezinformācijas un dezinformācijas izplatīšanos valsts ārkārtas situācijās un liela mēroga katastrofu laikā. Izglītojamie spēs atpazīt nepatiesu informāciju, izprast tās riskus un pielietot efektīvas komunikācijas stratēģijas krīzes apstākļos.

Mācību moduļa ilgums: 2,6 akadēmiskās stundas

Vērtēšanas metode: Izvēles jautājumu tests pēc mācību moduļa apguves

Mērķa grupas:

profesionālās izglītības programmu izglītojamie

profesionālās tālākizglītības pieaugušie un pieaugušo izglītības programmu izglītojamie

diasporas izglītojamie

profesionālās pilnveides, profesionālās tālākizglītības un neformālās pieaugušo izglītības mācībspēki

Mācību sasniegumu atzīšana

Izglītojamiem:

Apliecība par mācību programmas (neformālās izglītības) apguvi

Mācībspēkiem:

Apliecība par profesionālās kompetences pilnveidi

Sasniedzamā ESCO transversālā prasme T kategorijā: T3.2: Proaktīva pieeja

Mācību moduļa sagaidāmie mācību rezultāti

Zināšanas

- Atpazīt biežāk sastopamās dezinformācijas un maldinošas informācijas formas sabiedrisko katastrofu laikā.
- Izprast, kā nepatiesa informācija izplatās pārpildītās vai augsta stresa vidēs, piemēram, koncertos, festivālos vai protestos.
- Skaidrot iespējamo fizisko un psiholoģisko ietekmi, ko maldinoša informācija var radīt liela mēroga ārkārtas notikumu laikā.

Prasmes

- Atpazīt biežāk sastopamās dezinformācijas un maldinošas informācijas formas sabiedrisko katastrofu laikā.
- Izprast, kā nepatiesa informācija izplatās pārpildītās vai augsta stresa situācijās, piemēram, koncertos, festivālos vai protestos.
- Skaidrot iespējamo fizisko un psiholoģisko ietekmi, ko dezinformācija var radīt liela mēroga ārkārtas situācijās.

Šīs prasmes tieši atbilst **transversālajām ESCO prasmēm**

T3.2: Proaktīva pieeja:

uzņemties atbildību;
pieņemt lēmumus;
izrādīt apņēmību.

Ievads: Kas ir dezinformācijas un maldinošas informācijas novēršana katastrofu situācijās publiskās un lielās pulcēšanās vietās

- Šis mācību modulis skaidro, kā dezinformācija (apzināti maldinoša informācija) un maldinoša informācija (neapzināti nepareiza informācija) var strauji izplatīties sabiedrisku ārkārtas situāciju un lielu publisku pasākumu laikā, piemēram, koncertos, protestos, sporta pasākumos vai festivālos. Šādas situācijas bieži ir haotiskas, skaļas un mulsinošas, kas cilvēkus padara uzņēmīgākus pret nepatiesiem paziņojumiem, kuri var radīt paniku, aizkavēt evakuāciju vai pat apdraudēt dzīvības.
- **Kāpēc tas ir svarīgi?**
Krīzes situācijās precīza informācija glābj dzīvības, savukārt nepatiesi vēstījumi var izplatīties ātrāk nekā fakti.
Cilvēku pūļos cilvēki bieži paļaujas uz sociālajiem tīkliem vai baumām, nevis uz pārbaudītiem avotiem, kas var novest pie bīstamiem lēmumiem.
- Spēja atpazīt, novērtēt un apturēt dezinformācijas izplatību ir būtiska dzīvību glābšanas prasme, īpaši augsta stresa situācijās.
- **Katastrofas situācijā tam, kam tu notici un ko tu izplati, var būt izšķiroša nozīme — starp drošību un briesmām.**

Galvenie jēdzieni un terminoloģija

- **Nepatiesa informācija** — neprecīza vai aplama informācija, ko cilvēks izplata neapzināti, netiecoties maldināt.
Piemērs: dalīšanās ar novecojušu evakuācijas brīdinājumu, domājot, ka tas joprojām ir spēkā.
- **Dezinformācija** — apzināti radīta un izplatīta nepatiesa informācija, kuras mērķis ir maldināt vai radīt paniku.
Piemērs: viltus trauksmes ziņojums, kas izplatīts, lai izraisītu paniku cilvēku pārpildītā pasākumā.
- **Baumas** — neapstiprināta informācija, kas strauji izplatās, īpaši ārkārtas situācijās. Tā var būt patiesa, aplama vai daļēji patiesa, taču nav apstiprināta ar uzticamiem avotiem.
- **Oficiāls avots** — uzticama institūcija vai organizācija, kas sniedz pārbaudītu un precīzu informāciju.
Piemēri: Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests, pašvaldības, valdības iestādes, Sarkanā Krusta organizācijas, ES Civilās aizsardzības mehānisms.
- **Panikas reakcija pūlī** — pēkšņas un strauji izplatītas bailes lielā cilvēku grupā, ko bieži izraisa nepareizi vai pārprasti paziņojumi. Tas var radīt haosu vai savainojumus evakuācijas laikā.
- **Faktu pārbaude** — process, kurā informācija tiek salīdzināta ar uzticamiem un oficiāliem avotiem, lai pārlicinātos par tās patiesumu. Tā ir būtiska prasme, lai nepieļautu nepatiesas informācijas tālāku izplatīšanos.

Tēmas svarīguma izpratne

- ES civilās aizsardzības mehānisms **2024. gadā tika aktivizēts 58 reizes**, reaģējot uz tādiem ārkārtas notikumiem kā slimību uzliesmojumi, plūdi, meža ugunsgrēki un evakuācijas.
(civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- Laikā no **2020. līdz 2022. gadam mehānisms tika aktivizēts vairāk nekā 320 reizes**, ievērojami biežāk nekā iepriekšējos gados, kas norāda uz pieaugošu un pārklājošu apdraudējumu sarežģītību Eiropā.
(civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- **2021. gadā ECDC publicēja ziņojumu “Cīņa pret dezinformāciju par vakcīnām tiešsaistē ES/EEZ”**, norādot, ka vakcīnu dezinformācija ir nopietns apdraudējums sabiedrības veselībai un vakcinācijas aptverei.
(ecdc.europa.eu)
- Eiropas katastrofu noturības mērķi nošaka kopīgas ES un dalībvalstu prioritātes: apdraudējumu paredzēšanu, iedzīvotāju sagatavošanu, agrīnās brīdināšanas sistēmu stiprināšanu, reaģēšanas spēju uzlabošanu un noturīgu civilās aizsardzības sistēmu nodrošināšanu.
(civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- ES civilās aizsardzības ietvars **rescEU** palielina pārrobežu reaģēšanas kapacitāti CBRN, medicīniskajās un citās ārkārtas situācijās, īpaši uzsverot nepieciešamību pēc konsekventas un uzticamas komunikācijas krīžu laikā.
(civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- Publiskās katastrofās (piemēram, stadionu incidentos, masu pasākumos) **nepatiesa informācija var izplatīties ātrāk nekā oficiālie paziņojumi**, veicinot paniku pūlī, kavējot evakuāciju un aizkavējot dzīvību glābšanas pasākumus.
- Nacionālā līmenī veselības ministrijām, ārkārtas dienestiem un operatīvajiem dienestiem jārisina ne tikai pats apdraudējums, bet arī **baumas, viltus trauksmes signāli un mērķētas dezinformācijas kampaņas**.

Kāpēc šis mācību modulis ir svarīgs?

- Mūsdienu savstarpēji saistītajā pasaulē nepatiesa informācija var izplatīties pat ātrāk nekā pati ārkārtas situācija. Neatkarīgi no tā, vai atrodies koncertā, futbola spēlē vai miermīlīgā demonstrācijā — viens maldinošs ieraksts, viltus brīdinājums vai baumas var izraisīt haosu, aizkavēt palīdzību vai pat maksāt dzīvības.
- Tu vai kāds tev tuvs cilvēks var nonākt publiskā ārkārtas situācijā, kur pūļa rīcību nosaka tas, kam cilvēki notic — nevis tas, kas ir patiesi.
- Spēja saglabāt mieru, pārbaudīt informāciju un palīdzēt citiem padara tevi ne tikai drošāku, bet arī par cilvēku, uz kuru citi skatīsies pēc padoma.
- Krīzes laikā pareizās informācijas izplatīšana var izglābt desmitiem dzīvību. Tas, ko tu pasaki — vai arī noklusē — patiesi ir ļoti svarīgi.

Dabas katastrofas dezinformācijas un maldinošas informācijas novēršanas kontekstā publisku un lielu pasākumu

- Dabas katastrofas, piemēram, zemestrīces, plūdi un meža ugunsgrēki, bieži rada neskaidrību un bailes — apstākļus, kas īpaši veicina nepatiesas informācijas izplatīšanos.
- Nepareiza informācija par evakuācijas maršrutiem, patvēruma vietām vai neatliekamajām rezervēm var padarīt situāciju vēl bīstamāku.
- Lielās sabiedriskās vietās (piemēram, stadionos, brīvdabas festivālos) panika, ko izraisa neapstiprinātas baumas, var aizkavēt glābšanas darbus vai apdraudēt dzīvības.
- Izpratne par to, kā nepatiesa informācija mijiedarbojas ar dabas katastrofu situācijām, palīdz kopienām reaģēt ātrāk, drošāk un efektīvāk.

Plūdi

Kāpēc tas ir svarīgi

- Plūdi ir viens no biežāk sastopamajiem un visdraudīgākajiem katastrofu veidiem Eiropā.
- Viltus evakuācijas paziņojumi vai neoficiāli plūdu brīdinājumi sociālajos tīklos var izraisīt lieku paniku vai aizkavēt reālu rīcību.
- Maldu ziņas (piemēram, “aizsprosts ir pārrauts” vai “tilts ir sabrucis”) bieži izplatās ļoti ātri, apgrūtinot oficiālos glābšanas darbus.
- Nepatiesa informācija izplatās īpaši draudīgi pilsētvidē vai stadionos stipra lietus vai pēkšņu plūdu laikā.

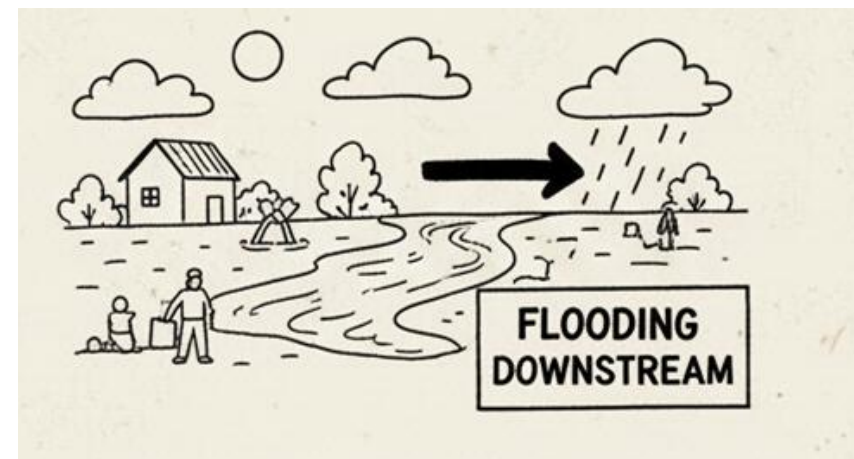

1. attēls. Kāpēc plūdi ir svarīgi. ilustrācija
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Plūdi

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Ja šobrīd nelīst, plūdu risks nepastāv.”
Fakts: Zibensplūdi var izveidoties lejtecē pat tad, ja konkrētajā vietā lietus nav.
- **Mīts:** “Sociālo tīklu brīdinājumi ir ātrāki un precīzāki nekā oficiālie avoti.”
Fakts: Uzticēties drīkst tikai pārbaudītiem paziņojumiem no civilās aizsardzības vai meteoroloģijas dienestiem.
- Plūdu situācijās neapstiprināti paziņojumi var novest cilvēkus bīstamās teritorijās vai izraisīt satiksmes sastrēgumus masveida evakuācijas laikā.

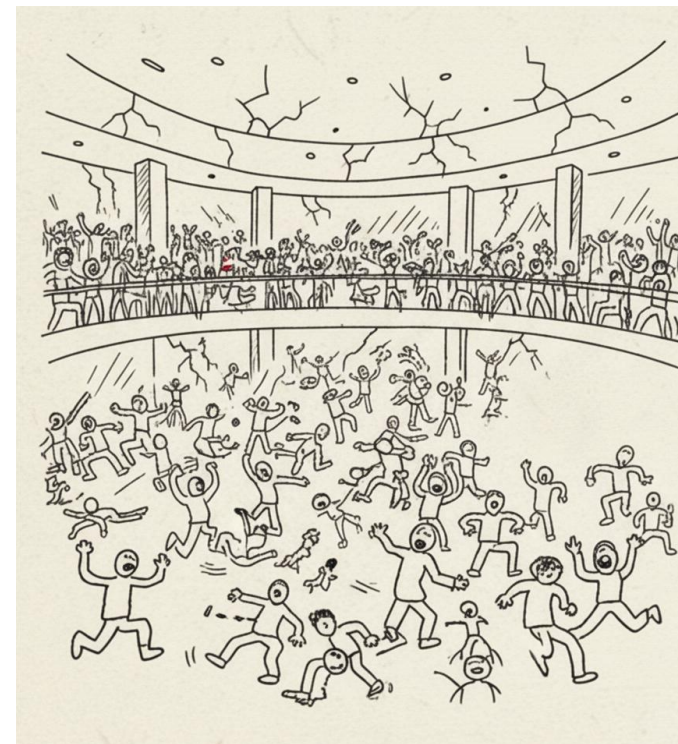

3. attēls. Pēkšņi plūdi var rasties lejup pa straumi pat tad, ja lokāli nelīst.
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Zemestrīces

Kāpēc tas ir svarīgi

- Zemestrīces notiek bez brīdinājuma un bieži izraisa tūlītēju paniku, īpaši pārpildītās iekštelpās. Haosā var strauji cirkulēt baumas par pēctriecieniem vai ēku sabrukumiem. Viltus balss piezīmes vai videoklipi (piemēram, "X tirdzniecības centrs sabrūk!") var izraisīt uzbrukumus vai maldināt glābējus. Dezinformācija izplatās vēl ātrāk, ja sakaru sistēmas nedarbojas vai oficiālie avoti ir aizkavējušies.

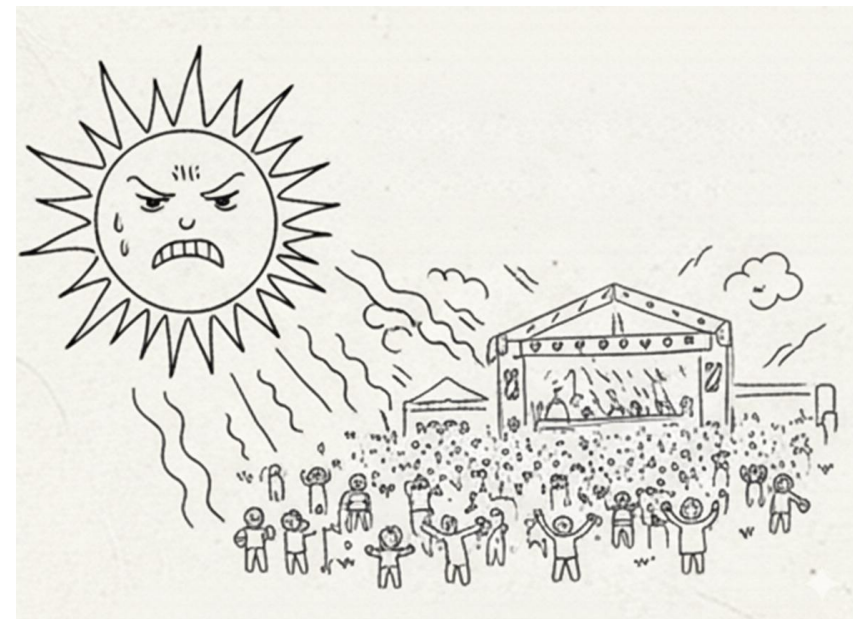

4. attēls. Zemestrīces panikas ilustrācija publiskajā telpā
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Karstuma viļņi

Kāpēc tas ir svarīgi

- Karstuma viļņi klimata pārmaiņu dēļ kļūst arvien biežāki un intensīvāki, ietekmējot sabiedriskus pasākumus, festivālus un brīvdabas norises.
- Nepareiza informācija par veselību var izraisīt dehidratāciju, karstuma dūrienu vai pat hospitalizāciju.
- Izplatīti mīti (piemēram, “alkohols palīdz atvēsināties”) ekstremāla karstuma laikā ir bīstami.
- Ievainojamās iedzīvotāju grupas (bērni, seniori, āra darbinieki) ir īpaši apdraudētas, ja par karstuma drošību tiek izplatīta dezinformācija.

5. attēls. Karstuma viļņu ilustrācija festivāla teritorijā.
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Karstuma viļņi

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Saules aizsargkrēms ir vajadzīgs tikai tad, ja esi pludmalē.”
Fakts: UV starojums var būt ļoti intensīvs arī pilsētās — aizsardzība pret sauli ir būtiska jebkuros publiskos pasākumos.
- **Mīts:** “Ventilatori vien paši par sevi pietiek, lai būt drošībā ekstremāla karstuma laikā.”
Fakts: Ventilatori nesamazina ķermeņa temperatūru — kritiski svarīgi ir atrasties ēnā, labi vēdinātās vietās un nodrošināt pietiekamu šķidruma uzņemšanu.
- Ekstremālu karstuma apstākļu laikā maldinoši padomi var apdraudēt dzīvību — īpaši lielos pūļos, kuros pieejamība ūdenim un medicīniskajam atbalstam var būt ierobežota.

6. attēls. Saules aizsardzība ir ļoti svarīga visos publiskos pasākumos
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Apstāties un padomā

Maldinoša informācija zemestrīces laikā!

- Pārpildīts pilsētas laukums pēc zemestrīces, cilvēki skatās telefonos, apkārt valda apjukums, fonā — operatīvie dienesti.
“Steidzami: lestādes paziņo par otru, vēl spēcīgāku zemestrīci pēc 30 minūtēm!”
- Brīžus pēc spēcīgas zemestrīces pilsētā sociālajos tīklos sāk strauji izplatīties ziņa, ka “pēc pusstundas gaidāma vēl spēcīgāka zemestrīce”.
Cilvēki patversmēs panikā metas ārā.
Slimnīcas un ārkārtas dienestu tālrunu līnijas tiek pārslogotas, jo bailes izplatās ātrāk nekā fakti.

Ko tu darītu šādā situācijā?

Kā šis nepatiesa paziņojums varētu ietekmēt glābšanas darbus un sabiedrības drošību?

7. attēls. Pārpildīta laukuma ilustrācija pēc zemestrīces
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Apstājies un padomā

Zemestrīces dezinformācijas reakcija

- **Saglabā mieru un pārbaudi informāciju.** Seko tikai oficiālajiem ārkārtas dienestu kanāliem (AFAD, Sarkanais Krusts, ES Civilā aizsardzība).
Zemes trīces laikā: *Noliecies, paslēpies un turies.*
Pēc satricinājuma: Palīdzi droši, dalies tikai ar pārbaudītiem atjauninājumiem.
- Skriešana vai haotiska izskrienoša kustība palielina traumu risku. Nepārbaudītu “pēctriču brīdinājumu” izplatīšana veicina paniku un noslogo glābšanas dienestu līnijas.
Katastrofās nepatiesa informācija izplatās ātrāk nekā palīdzība — apstājies, pārbaudi un rīkojies pēc uzticamiem norādījumiem.

Tehnoloģiskās / rūpnieciskās katastrofas dezinformācijas un maldinošas informācijas novēršanas kontekstā publiskās un lielu pasākumu norises vietās

- **Kīmisko rūpnīcu sprādzieni**
- **Kodola vai radiācijas noplūdes**
- **Rūpnieciskie ugunsgrēki vai toksisku gāzu izdalīšanās**
- **Elektrotīkla vai sakaru sistēmu darbības traucējumi**
- Šādi notikumi rada augstu nenoteiktību un sabiedrības bailes, kas veicina maldinošas informācijas un baumu izplatīšanos.
Viltus ziņas (piem., “toksisks mākonis tuvojas pilsētai”) var izraisīt masveida paniku un bloķēt evakuācijas ceļus.
Sarežģīti tehniskie termini un kavēti oficiālie paziņojumi apgrūtina sabiedrībai spēju atšķirt patiesību no baumām.
Ģimenēm ir svarīgi iepriekš vienoties, kā pārbaudīt oficiālos brīdinājumus un izvairīties no rīcības, kas balstīta baumās.
Agrīnās brīdināšanas sistēmām jānodrošina skaidri, daudzvalodīgi un konsekventi paziņojumi no pārbaudītiem avotiem.

Kīmiskā noplūde / Toksisku vielu izdalīšanās

Kāpēc tas ir svarīgi

- Lielās cilvēku pulcēšanās vietās (piemēram, stadionos vai rūpniecības zonās pilsētu tuvumā) var notikt toksisku gāzu noplūdes vai ķīmisku vielu izplūdes, kas izraisa paniku.
- Sociālo tīklu baumas (piemēram, “gaiss visur ir indīgs”) var izraisīt masveida paniku un satiksmes haosu.
- Operatīvajiem dienestiem ir svarīgi sazināties skaidri, ātri un konsekventi, lai vadītu cilvēkus patveršanās vietu izmantošanā vai evakuācijā.
- Psiholoģiskā pirmā palīdzība ir būtiska, lai mazinātu bailes un apjukumu lielā pūlī.

Kīmiskā noplūde / Toksisku vielu izdalīšanās

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Ja cilvēki skrien, tas nozīmē, ka ir nāvējoša gāze — skrien arī tu!”
Fakts: Ne visas ķīmiskās noplūdes ir dzīvībai bīstamas; nepamatota skriešana var palielināt iedarbības risku.
- **Mīts:** “Maskas un mitra drāna pasargā no visām toksiskām vielām.”
Fakts: Tikai noteikta tipa respiratori aizsargā pret ķīmiskajiem tvaikiem.
- Lielos publiskos pasākumos baumu kontrole un saskaņota komunikācija ir izšķiroša. Pirms dalīšanās pārbaudi informāciju — sekó tikai oficiālajām drošības norādēm.

Radioloģisks negadījums / Kodolobjekta avārija

Kāpēc tas ir svarīgi

- Radioloģisks notikums (piemēram, noplūde pilsētu tuvumā vai lielu pasākumu laikā) rada masveida bailes un ilgstošas dezinformācijas risku. Dezinformācija izplatās strauji — piemēram, “radiācijas mākonis tuvojas pilsētai”, “valdība slēpj datus” utt. Šādi apgalvojumi var izraisīt evakuācijas haosu vai nopietnu psiholoģisku stresu iedzīvotāju vidū. Gatavība nozīmē mītu iepriekšēju atspēkošanu (prebunking) un atbildīgo runasvīru apmācīšanu sniegt skaidru, uzticamu un konsekventu informāciju.

Radioloģisks negadījums / Kodolobjekta avārija

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Jebkura starojuma iedarbība ir letāla.”
Fakts: Starojuma ietekme atšķiras — vairums iedarbību ir zemas un kontrolējamas, ja tiek ievēroti pareizie patvertņu un aizsardzības pasākumi.
- **Mīts:** “Joda dzeršana vai alkohols izvada starojumu no organisma.”
Fakts: Abi ir nederīgi un bīstami. Aizsardzību daļēji nodrošina tikai oficiāli ieteiktais kālija jodīds, un tikai tad, ja atbildīgās iestādes to skaidri norāda.
- Lai mazinātu bailes, nepieciešami pārskatāmi un uz zinātniskiem faktiem balstīti paziņojumi. Klusēšana rada vidi dezinformācijas izplatībai.

Rūpnieciskais sprādziens / ugunsgrēks sabiedriskās vietās

Kāpēc tas ir svarīgi

- **Rūpnieciskie ugunsgrēki vai sprādzieni** apdzīvotās vietās vai publisku pasākumu tuvumā var izraisīt tūlītēju nepatiesas informācijas izplatīšanos. Nepatiesi apgalvojumi, piemēram, *“indīgie dūmi izplatās pilsētas centrā”*, var pārslogot ārkārtas dienestu tālrunu līnijas un kavēt reālu palīdzību.
- Efektīvai krīzes pārvaldībai nepieciešama **vienota un koordinēta komunikācija** starp pasākuma organizatoriem, operatīvajiem dienestiem un medijiem.
- Uzsvērtais ir:
  - **savlaicīgi atjauninājumi,**
  - **vienoti, konsekventi ziņojumi,**
  - **redzama un skaidra oficiālo dienestu klātbūtne,** kas stiprina sabiedrības uzticēšanos un mazina paniku.

Rūpnieciskais sprādziens / ugunsgrēks sabiedriskās vietās

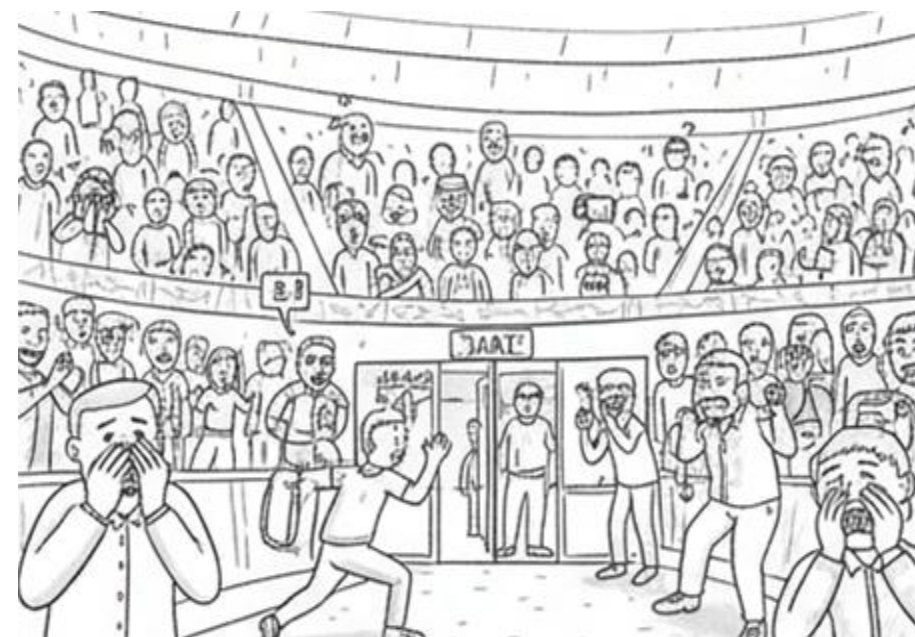
Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Ja redzama melna dūmu strūkļa, tas vienmēr nozīmē toksiskus dūmus.”
Fakts: Dūmu krāsa nav uzticams toksiskuma rādītājs — sekojiet oficiālajiem gaisa kvalitātes brīdinājumiem.
- **Mīts:** “Iestādes slēpj patiesos bojājumus.”
Fakts: Dezinformācija bieži izplatās ātrāk nekā oficiālie ziņojumi; gaidiet apstiprinātus paziņojumus un preses brīfingus.
- Lai novērstu baumu pieaugumu, nepieciešama ātra, skaidra un empātiska komunikācija — **maldinoša informācija izplatās ātrāk nekā pats ugunsgrēks.**

Apstājies un padomā

Apjukums stadionā - ķīmiskā noplūde vai viltus trauksme!

- Futbola spēles laikā pie ieejas vairākas personas sāk klepot un aizsegt seju. Dažu minūšu laikā sociālajos tīklos parādās ieraksti, ka “no tuvējās rūpnīcas noticis toksisku gāzu noplūdes incidents”. Cilvēku pulī sākas panika — daļa cilvēku metas uz izejām, citi filmē video un izplata pretrunīgu informāciju. Apsardze nav pārliecināta, vai jāveic evakuācija, jāslēdz zona vai jāgaida oficiāls apstiprinājums no dienestiem.
- **Vai tu kopīgotu to, ko dzirdēji internetā?**
Vai dotos pūļa virzienā uz izeju?

8. attēls. Ilustrācija par apjukumu stadionā
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Apstājies un padomā

Kīmiskā noplūde vai viltus trauksme publiskā pasākumā!

- **Paliec mierīgs un neizplati nepārbaudītu informāciju sociālajos tīklos vai ziņojumapmaiņas lietotnēs.**
- **Ievēro tikai oficiālās norādes**, ko sniedz pasākuma drošības personāls, vietējie operatīvie dienesti vai uzticami brīdinājumu kanāli (piemēram, AFAD, ES civilā aizsardzība, Sarkanā Krusta dienesti).
- **Ja tiek dots rīkojums patverties uz vietas**, dodies telpās, aizver durvis un logus, un seko līdzi oficiālajiem paziņojumiem.
- **Palīdzi citiem saglabāt mieru**, īpaši ievainojamām personām (bērniem, senioriem vai cilvēkiem ar invaliditāti).
- **Skriet uz izejām bez norādēm ir bīstami**, jo tas var izraisīt drūzmēšanos, paniku un traumas.
- **Filmēšana vai video publicēšana sociālajos tīklos pastiprina paniku un veicina dezinformācijas izplatīšanos.**
- **Paļaušanās uz neoficiāliem ierakstiem var novest cilvēkus bīstamās zonās, nevis drošībā.**
- **“Sabiedriskās katastrofās mierīga rīcība un pārbaudīta informācija glābj vairāk dzīvību nekā strauja, neapdomīga reakcija.”**

Bioloģiskās / ar veselību saistītās katastrofas dezinformācijas un maldināšanas kontekstā publiskos un lielos pasākumu norises vietās

- **Pandēmijas un epidēmijas** (piem., COVID-19, gripas uzliesmojumi, mpox)
- **Ar pārtiku vai ūdeni saistīti uzliesmojumi** (piem., salmoneloze, holera)
- **Vektoru pārnēsātas slimības** (piem., tropu drudzis, Zika vīruss, malārija)
- **Bioloģiskā piesārņojuma gadījumi publiskās vietās** (piem., pelējums, bioloģiski bīstami materiāli, tīšs piesārņojums)
- **Šī moduļa nozīme**
- **Dezinformācijas risks:** Nepatiesi veselības apgalvojumi un baumas izplatās ļoti strauji, īpaši sociālajos tīklos, palielinot sabiedrības bailes un neuzticēšanos.
- **Gatavība mājāsaimniecībās:** Uzticama higiēna, droša pārtikas/ūdens uzglabāšana un piekļuve pārbaudītiem veselības brīdinājumiem ir būtiska.
- **Agrīnās brīdināšanas nepieciešamība:** Ātra un caurskatāma komunikācija no oficiālajām veselības iestādēm novērš paniku.
- **Psiholoģiskā pirmā palīdzība:** Nepārtraukta saskare ar biedējošu vai nepatiesu informāciju palielina trauksmi — skaidri, mierīgi vēstījumi mazina stresu un uzlabo sabiedrības rīcību.
- **“Bioloģiskās katastrofās precīza informācija ir tikpat būtiska kā medicīniskā palīdzība.”**

Pandēmija (COVID-19, gripa)

Kāpēc tas ir svarīgi

- Sabiedrības panika un nepatiesa informācija izplatās ātrāk nekā pats vīruss.
- Nepārbaudītas “ārstēšanas metodes”, sazvērestību teorijas un viltus profilakses ieteikumi grauj uzticēšanos zinātnei.
- Lielās pulcēšanās vietās (skolas, tirdzniecības centri, pasākumi) palielinās inficēšanās risks un strauji cirkulē baumas.
- Gatavība: uzticamu avotu izmantošana un pārbaudīti veselības drošības protokoli samazina haosu.

Pandēmija

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Vairāku masku valkāšana labāk pasargā no inficēšanās.”
Fakts: PVO un CDC iesaka lietot vienu pareizi piegulošu masku; papildu slāņi samazina gaisa caurlaidību un nepalielina aizsardzību.
- **Mīts:** “COVID-19 nav nopietnāks par gripu, tāpēc īpaši piesardzības pasākumi nav vajadzīgi.”
Fakts: COVID-19 izplatās daudz straujāk un var izraisīt smagas komplikācijas.
- **Uzticies zinātniski pamatotai informācijai, nevis sociālo tīklu kļūdainiem apgalvojumiem.**

Pārtikas un ūdens izraisīti uzliesmojumi (salmonella, holēra)

Kāpēc tas ir svarīgi

- Piesārņots ēdiens vai ūdens var izraisīt sabiedrības paniku un uzticības zudumu institūcijām.
Baumas par noteiktiem pārtikas produktiem vai piegādātājiem rada nepamatotas bailes.
Publiskās vietās higiēnas dezinformācija var izplatīties ātrāk nekā pati piesārņošana.
Gatavība: higiēnas izglītība un caurskatāma informācija ir būtiska cilvēku drošībai.

Pārtikas un ūdens izraisītie uzliesmojumi

Mīti un maldinoša informācija

- Mīts: Dzerot lielu daudzumu alkohola, var iznīcināt mikrobus pēc bojāta ēdiena apēšanas.
Fakts: Alkohols neiznīcina mikroorganismus organismā un var pastiprināt dehidratāciju.
- Mīts: Vienreiz uzvārīts ūdens vienmēr kļūst drošs dzeršanai.
Fakts: Atsevišķi ķīmiskie piesārņotāji ar vārīšanu netiek izvadīti — nepieciešama filtrācija.
- „Higiēnas un pārtikas drošības informācijai ir jābūt no veselības iestādēm, nevis sociālajiem tīkliem.”

Vektoru pārnēsātas slimības (Denges, Zika)

Kāpēc tas ir svarīgi

- Maldinājumi par profilaksi (piemēram, ķiploku vai vitamīnu “brīnumlīdzekļi”) var aizstāt zinātnē pierādītas metodes.
- Kopienas panika var izraisīt inficēto cilvēku stigmatizāciju.
- Savlaicīga un pareiza komunikācija novērš bailēs balstītas reakcijas.
- Gatavība: izpratne par perēkļu ierobežošanu un uzticami veselības dienestu brīdinājumi.

Vektoru pārnēsātas slimības

Mīti un maldinoša informācija

- **Mīts:** “Tikai netīras vietas vai nabadzīgas kopienas cieš no moskītu pārnēsātām slimībām.”
Fakts: Odi vairojas arī tīrā ūdenī — jebkura ūdens peļķe vai trauks ar stāvošu ūdeni var radīt risku.
- **Mīts:** “Kiploki vai vitamīni var novērst odu kodumus.”
Fakts: Tikai repelenti un perēkļu likvidēšana ir zinātniski pierādītas profilakses metodes.
- “Efektīva profilakse sākas ar pārbaudītu informāciju.”

Apstājies un padomā

Maldinoša informācija veselības krīzes laikā!

- Liela mūzikas festivāla laikā vairāki apmeklētāji pēkšņi ziņo par reiboni un nelabumu. Dažu minūšu laikā sociālajos tīklos strauji izplatās ziņa, ka “pūlī ir izlaists bīstams gaiss vīruss”. Sākas panika — cilvēki metas uz izejām, daži ģībst, un neatliekamās palīdzības darbiniekiem ir grūtības situāciju kontrolēt. Stundu vēlāk iestādes apstiprina, ka tas bija saindēšanās ar pārtiku no viena tirgotāja, nevis vīrusa uzliesmojums.
- **Ko jūs darītu, ja atrastos pūlī un ieraudzītu šādu “virālu” ziņu?**
Kā dezinformācija var pasliktināt šādu ārkārtas situāciju?
Kādi avoti vai darbības palīdzētu pārbaudīt informācijas patiesumu pirms reaģēšanas?

9. attēls. Maldinoša informācija veselības krīzes laikā
(MI ģenerēts no gemini.google.com)

Apstājies un padomā

Palieciet mierīgi, pārbaudiet apgalvojumu!!

- Kad pūlī pēkšņi rodas haoss vai izplatās baumas, pirmajai reakcijai **nevajadzētu būt sekošanai panikai**. Apstājies, novērtē situāciju un saglabā mieru. Nekontrolēta skriešana uz izejām būtiski palielina **drūzmēšanās, kritienu, ģībšanas un cilvēku sablīvēšanās radīto traumu risku**.
- Pat ja sākotnējais cēlonis nav dzīvībai bīstams (piem., pārtikas saindēšanās), **panikas izraisīts pūļa skrējiens** var pārvērst situāciju par smagu masu negadījumu ar letālām sekām.
- Ja pamani sociālajos tīklos strauji izplatītu ziņu par “bīstamu gaisā pārnēsājamu vīrusu”, **nekavējoties pārbaudi informāciju oficiālos kanālos**.
- Krīžu laikā vairāk nekā 70% strauji izplatītas informācijas sociālajos tīklos ir **nepatiesa, pārspīlēta vai anonīma**, bieži veidota bailes raisošā, nevis faktos balstītā veidā.
- Pārbaudi, vai ir izplatīti **oficiāli paziņojumi** no pasākuma apsardzes, vietējās Veselības ministrijas / Sabiedrības veselības dienesta, vai no oficiālajiem ārkārtas dienestu kontiem (piem., Sarkanā Krusta, nacionālās civilās aizsardzības struktūrām).
- Ja esi tuvumā apsardzes personālam, glābējiem vai pasākuma darbiniekiem, **paliec mierīgs un seko viņu norādījumiem**.
- **Oficiālā vadlīniju pieeja**: Eiropas Savienības Civilās aizsardzības mehānisms, FEMA un citi starptautiskie standarti uzsver, ka masu pasākumu laikā tieši **vienots un uzticams paziņojums no pilnvarotām amatpersonām** ir galvenais faktors panikas kontroles nodrošināšanai un dezinformācijas ierobežošanai.

Iedvesmojoša rīcība un labās prakses piemēri

- Šie starptautiskie piemēri parāda, cik nozīmīga ir pārbaudīta informācija un mierīga rīcība, lai novērstu paniku krīzes laikā.
- **“Viltus viesuļvētras haizivs” – ASV**
- Lielo viesuļvētru laikā sociālajos tīklos strauji izplatījās viltots attēls ar “haizivi uz applūduša šosejas”, izraisot nevajadzīgu satraukumu un novēršot uzmanību no patiesajām glābšanas operācijām. Profesionāli faktu pārbaudītāji un oficiālie laikapstākļu dienesti nekavējoties izmantoja reversās attēlu meklēšanas rīkus, lai pierādītu, ka attēls ir viltus, un koncentrējās uz pārbaudītas, praktiskas drošības informācijas izplatīšanu par plūdiem.
- **Pārbaudi, pirms dalies.**
Ja ziņa šķiet pārāk sensacionāla vai neticama — apstājies. Pārbaudi oficiālos avotus (Nacionālais meteoroloģijas dienests, Sarkanā Krusta informācija), lai tava rīcība balstītos faktos, nevis bailēs.
- **“Infodēmijas” apkarošana – Pasaules Veselības organizācija (PVO)**
- COVID-19 pandēmijas laikā pasaule piedzīvoja “infodēmiju” — nepatiesu veselības apgalvojumu eksploziju (piemēram, “skalošana ar sālsūdeni izārstē vīrusu”), kas izplatījās tikpat strauji kā pats vīruss. PVO kopā ar valdībām un tehnoloģiju partneriem izveidoja rīkus un kampaņas (piem., spēli “Go Viral!”), lai palīdzētu sabiedrībai atpazīt maldināšanas paņēmienus un stiprināt digitālo prasmi kritiski izvērtēt informāciju.
- **Veido digitālo noturību.**
Tu esi “informācijas vārtsargs”. Apgūstot hoaksu pazīmes un ļaujoties uz veselības ekspertiem, tu sargā gan sevi, gan savu kopienu no panikas un kaitīgiem maldīgiem padomiem.
- **Atceries: disciplinēta rīcība uzvar paniku.** Pārbaudīta informācija ir sabiedriska pienākums.

Padziļinātai izpētei

- **IFRC: “Disaster Preparedness and Response Law Checklist”**
(Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness federāciju (IFRC) katastrofu gatavības un reaģēšanas tiesību aktu kontrolesaraksts)
Sniedz augsta līmeņa ietvaru tam, kā valdības un organizācijas plāno un īsteno katastrofu pārvaldību, precizējot iesaistīto pušu lomas un mazinot haosu un paniku ārkārtas situācijās.
- **UNICEF: “Countering Online Misinformation Resource Pack”**
(UNICEF resursu pakete par maldinošas informācijas atpazīšanu un ierobežošanu)
Piedāvā praktiskus, zinātniski pamatotus paņēmienus, vadlīnijas un pētniecības kopsavilkumus komunikatoriem, pedagogiem un kopienu līderiem par to, kā efektīvi cīnīties ar “infodēmiju”.
- **TEDx video: “Don’t blame bots, fake news is spread by humans” (Sinan Aral)**
Skaidro psiholoģiskos un sociālos iemeslus, kāpēc nepatiesa informācija izplatās ātrāk nekā patiesība, un palīdz atpazīt cilvēka lomu informācijas ķēdē.
- **EU DisinfoLab: Resources Hub**
(Eiropas DisinfoLab resursu centrs)
Centrālais Eiropas pētījumu, politikas analīzes un rīku krājums, ko izmanto eksperti, lai uzraudzītu un mazinātu dezinformācijas draudus visā Eiropas Savienībā.

Avoti

- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). (2019). *The checklist on law and disaster preparedness and response*. Disaster Law Programme.
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *Countering online misinformation resource pack*. UNICEF Regional Office for Europe and Central Asia (ECARO).
- EU DisinfoLab. (n.d.). *Resources*. Retrieved October 10, 2025, from <https://www.disinfo.eu/resources/>
- UNICEF Ireland. (n.d.). *Digital citizenship and activism*. Retrieved October 10, 2025, from <https://www.unicef.ie/our-work/schools/global-issues/digital-activism/>
- Aral, S. (2018, September 10). *Don't blame bots, fake news is spread by humans* [Video]. TEDx Talks. <https://www.youtube.com/watch?v=Ah9H4-QSBL0>

PARTNERİBA

<https://ied.eu/>

<https://denizli.afad.gov.tr/>

<https://neotalentway.com/>

<https://www.eva93.lv/>

<https://ngo-nfe4y.com.ua/en>

<https://vonhope.is/>

**Lai vērtīga un iedvesmojoša mācīšanās ar VET-READY
2. nodaļu «SABIEDRISKO UN LIELU PASĀKUMU NORISES VIETU
KATASTROFU GATAVĪBA UN REAGĒŠANA»
un 8. mācību moduli «Dezinformācijas un maldinošas
informācijas novēršana katastrofu situācijās publiskās un lielās
pulcēšanās vietās»!**

SEKO MUMS

<https://vetready.eu/>